

The Diak logo is located in the top right corner of the page. It consists of the word "Diak" in a bold, pink, sans-serif font. The background of the page features a large, abstract graphic of overlapping pink and white curved shapes.

Lena Hulkko
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan
ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö, 2022

OSALLISUUSPOLITIIKAN ELEMENTIT

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus, Ruotsi & Alankomaat

TIIVISTELMÄ

Lena Hulkko

Osallisuuspolitiikan elementit, kuvaileva kirjallisuuskatsaus, Ruotsi & Alankomaat

42 sivua

Kevät 2022

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysalan koulutusala

Sosionomi (AMK)

Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia sosiaalista osallisuutta ilmiönä. Tässä työssä oli lisäksi tarkoitus tuottaa lisää ymmärrystä osallisuuspolitiikasta muissa maissa ja mahdollisesti sitä, miten muissa maissa toteutettua osallisuuspolitiikkaa voitaisiin hyödyntää suomalaisessa kontekstissa. Opinnäytetyössä esimerkkimaita ovat Ruotsi ja Alankomaat. Työn tavoitteena oli koota teoreettisesti validi tulkinta tutkittavasta aiheesta ilmiönä.

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Diakonia-ammattikorkeakoulun Sokra-osahankkeen kanssa. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke Sokra tukee Euroopan sosiaalirahaston hankkeita, jotka edistävät sosiaalista osallisuutta ja torjuvat köyhyyttä.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja tutkimusmenetelmänä käytettiin kirjallisuuskatsausta. Tutkimusta varten etsittiin esimerkkimaista aineistoa, joka olisi vertailukelpoista keskenään. Aineistoksi valikoitui Eurooppa 2020 -strategia ja molempien maiden siihen liittyvät kumppanuussopimukset. Aineisto käsiteltiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostui sosiaalisen osallisuuden ja syrjäytymisen käsitteistä sekä sosiaalipolitiikan katsauksesta. Aineistosta löydettyissä tuloksissa voidaan nähdä paljon yhteneväisyyksiä teoreettisiin lähtökohtiin ja aiempaan tutkimustietoon peilaten.

Tutkimuksen päätulokset osoittavat aineistosta löydetyt neljä pääteema, joilla sosiaalista osallisuutta pyritään vahvistamaan ja syrjäytymistä ehkäisemään esimerkkimaissa. Teemat ovat 1) sosiaalinen osallisuus ja syrjäytymisen vastainen työ, 2) työmarkkinoille takaisin saaminen, 3) työllisyyden parantaminen, 4) osaamisen kehitys. Jokaisen teeman alla aineistossa on mainittu erityisiä kohderyhmiä, joita toimenpiteet koskettavat, esimerkiksi nuoret tai kaukana työmarkkinoista olevat henkilöt.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että esimerkkimaissa yksilön kokemaa sosiaalista osallisuutta tuetaan ja syrjäytymistä ehkäistään sillä, että kaikille taataan pääsy työmarkkinoille. Palvelut, joilla työmarkkinakykyä lisätään, viedään kansalaisten lähelle eli kuntatasolle.

Asiasanat: sosiaalinen osallisuus, syrjäytyminen, ennaltaehkäisy, sosiaalipolitiikka

ABSTRACT

Lena Hulkko

The Elements of Social Policies. Literature Review. Sweden & The Netherlands
42 p.

Spring 2022

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Social Services

Bachelor of Social Services

This thesis was conducted in co-operation with Diaconia University of Applied Sciences and its Sokra sub-project team. Sokra is the national coordination project promoting social inclusion. It supports the projects by the European Social Fund (ESF) promoting social inclusion and prevention of poverty. The aim of this thesis was to shed light on the questions of what improving inclusion and preventing exclusion means in the social policies of other countries, Sweden and the Netherlands as cases in point, and to provide an analytic interpretation on how it could be utilized in the development of Finnish social inclusion policy.

The thesis was a qualitative study with literature review as the primary research method. The material was reviewed online with the aim of finding comparable information on both countries of example. The Europe 2020 strategy and related partnership agreements of each of the countries were selected as data. The material was processed using data-driven content analysis.

The theoretical framework of the thesis forms around social inclusion and exclusion and social policy. The results of the thesis indicate many similarities with the theoretical starting points and prevailing research data. The results of the thesis study reinforce the understanding of the risk factors and supportive factors on what may enhance social inclusion and prevent exclusion and poverty.

The major results can be summarized in four themes: 1) Social inclusion and preventions of exclusion, 2) Improving access to labour market, 3) Foster employability, 4) Supporting life-long learning. Based on these themes, conclusions can be drawn about which issues in social policy and the service system should be given (even) more attention to. In conclusion it can be stated that according to the thesis study the best way to improve inclusion and prevent exclusion experienced by individuals is to focus on improving employment and working life conditions and providing related services easily available to citizens.

Keywords: participation, social exclusion, prevention, social policy

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 SOSIAALINEN OSALLISUUS JA SYRJÄYTYMINEN	7
2.1 Sosiaalinen osallisuus ja syrjäytyminen	7
2.2 Sosiaalipolitiikka.....	9
2.3 Osallisuuteen vaikuttavien tekijöiden mittaaminen.....	11
2.4 Uusi julkinen hallinta (NPG).....	14
3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET.....	15
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	17
4.1 Tutkimusympäristö ja työelämäkumppanit	17
4.2 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus.....	18
4.3 Aineisto	19
4.4 Aineiston analyysi sisällönanalyysillä	21
4.5 Sisällönanalyysin teemojen ja kohderyhmien erittely	21
4.6 Aineiston keruuseen, käsittelyyn ja analyysiin liittyvät eettiset kysymykset	22
5 TULOKSET	24
5.1 Sosiaalinen osallisuus.....	24
5.2 Työmarkkinoille takaisin saaminen	27
5.3 Työllisyyden parantaminen	28
5.4 Osaamisen kehitys.....	28
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	30
7 POHDINTA	34
7.1 Opinnäytetyön eettisyys.....	37
7.2 Laadullisen tutkimuksen luotettavuus.....	37
LÄHTEET.....	39

1 JOHDANTO

Sosiaalinen osallisuus, tai lähinnä sen puute, ja syrjäytyminen ovat ajankohtaisia aiheita. Julkisessa keskustelussa on nostettu esille, että hyvinvointivaltiomme olemassaolo tuntuu uhatulta samaan aikaan, kun mietitään, onko yhteiskunnalla mahdollisuus taata kaikille tasapuolisen hyvät osallistumisen ja osallisuuden mahdollisuudet yhteiskuntaan ja pääsy sen hyvinvointia lisäävien resurssien äärelle. Miten kaikkien ääni saadaan kuuluviin?

Sosiaalinen osallisuus on aiheena monimutkainen. Se voidaan nähdä syrjäytymisen vastakohtana tai arvotavoitteena itsessään. Kunkin maan sosiaalipolitiikalla ohjailaan sitä, millaisilla toimilla taataan väestölle kohtuullinen elintaso, turvallisuus ja viihtyvyys. Sosiaalipolitiikan keskeisiä käsitteitä ovat sosiaaliturvapolitiikka ja sosiaalipalvelut, työllisyys-, asunto- ja terveystaloudellinen politiikka. Tässä työssä sosiaalista osallisuutta, jonka tavoitteena on torjua köyhyyttä ja sen lieveilmiöitä, tarkastellaan myös sosiaalipoliittisten mallien näkökulmasta.

Tämän opinnäytetyön tavoite oli kartoittaa osallisuutta ilmiönä. Tässä opinnäytetyössä tarkastelu oli tarkoitus tehdä kirjallisuuskatsauksen avulla tutkimalla sosiaalista osallisuutta keskeisissä sosiaalipolitiikkadokumenteissa Ruotsissa ja Alankomaissa, eli sitä kuinka aihe näkyi kyseisten maiden osallisuuspolitiikkadokumenteissa vai näkyikö, ja millaisin toimenpitein siellä ehkäistään syrjäytymistä ja edistetään sosiaalista osallisuutta. Työssä määriteltiin ensin sosiaalisen osallisuuden liittyviä termejä kuten inklusio, eksklusio, osattomuus, syrjäytyminen ja sosiaalipoliittinen viitekehys.

Euroopan Unioni ei määrittele jäsenvaltioidensa sosiaalipolitiikkaa, mutta on vahvasti mukana luomassa Eurooppaa, jossa nähdään sosiaalinen osallisuus ja se, että kaikki työmarkkinoille haluavat saadaan sinne mukaan. Tässä opinnäytetyössä Euroopan Unionin Eurooppa 2020 -strategia loi pohjan teoreettiselle viitekehykselle, jossa Ruotsin ja Alankomaiden sosiaalisen osallisuuden edistämisen temaattisia valintoja tutkittiin. Aineistoksi valikoitui vuosiin 2014–2020 ulottuneen

Eurooppa 2020 -strategian maakohtaiset dokumentit eli kumppanuussopimukset.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä kirjallisuuskatsauksen avulla ymmärrystä siitä, miten osallisuus tai osallisuuspolitiikan elementit ilmenevät julkisessa keskustelussa valituissa esimerkkimaissa. Idea tämän opinnäytetyön aiheeseen tuli tämän työn työelämäkumppanilta eli Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohankeen (Sokra) osahankkeelta, jota Diakonia-ammattikorkeakoulun tiimi johtaa Pohjois- ja Itä-Suomessa. Sokra tukee Euroopan sosiaalirahaston hankkeita, jotka edistävät sosiaalista osallisuutta ja torjuvat köyhyyttä (THL, Tutkimukset ja hankkeet, Sosiaalisen edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Tämän opinnäytetyönä syntyneen katsauksen tavoite oli antaa Diakin osahankkeelle näkemystä siitä, kuinka osallisuus esiintyy Alankomaissa ja Ruotsissa julkisessa sosiaalipoliittisessa päätöksenteossa, jotta hankkeen asiantuntijat voisivat mahdollisesti hyödyntää tietoa oman työnsä kehityksen kannalta.

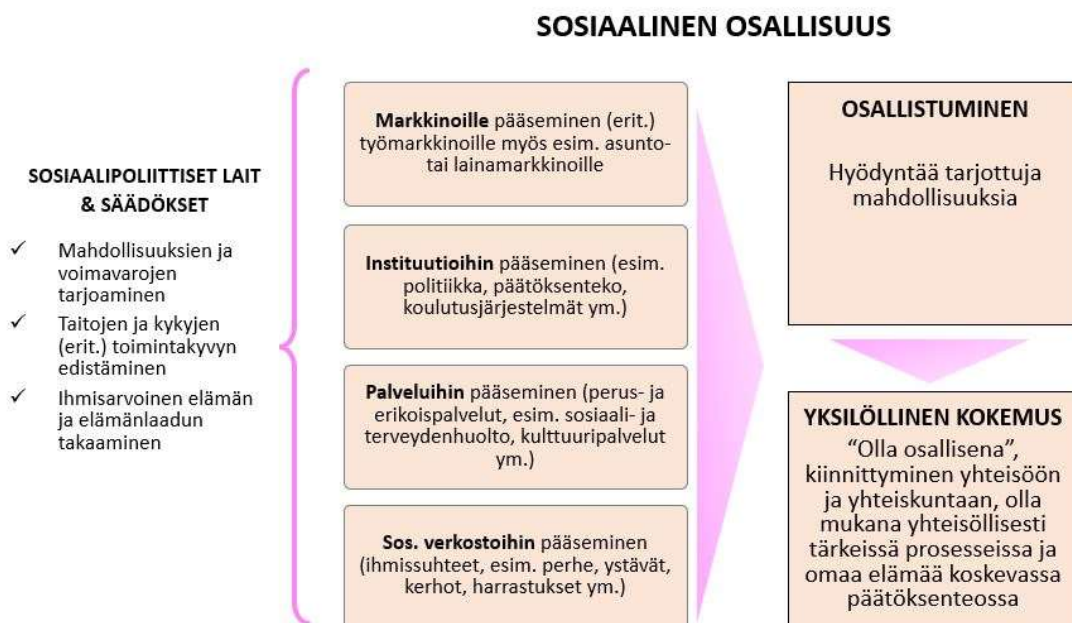
2 SOSIAALINEN OSALLISUUS JA SYRJÄYTYMINEN

2.1 Sosiaalinen osallisuus ja syrjäytyminen

Sosiaalinen osallisuus (eng. social inclusion) on hyvin moniulotteinen termi, jonka juuret ovat sosiaalipoliittisissa tavoitteissa. Julkisessa keskustelussa osallisuudesta käytetään usein termiä inkluusio, jonka vastakohta on ekskluusio eli Suomessa usein syrjäytymisen asemesta käytetty termi. Sosiaalinen osallisuus voidaan tutkijoiden mielestä nähdä arvotavoitteena itsessään kuin myös syrjäytymisen vastatoimena ja oikeidenmukaisuuden ja tasa-arvoisen yhteiskunnan edistämisenä.

Isola ja muut (2017, s. 3) listaavat osallisuuden "sateenvarjokäsitteen" alle lukuisia liitännäisiä termejä: liittyminen (involvement), suhteissa oleminen (relatedness), kuuluminen (belonginess), yhteisyys (togetherness), yhteensopivuus (coherence), mukaan ottaminen (inclusion) ja osallistuminen (participation). Välillä käytetään termiä osallistaminen, ja kysymys kuuluukin, millainen osallistaminen lisää osallisuutta ihmisen omassa elämässä, ympäristössä ja paikallisessa yhteisössään (Isola ym., 2017, s. 23).

Sosiaalipoliittisesti katsottuna sosiaalinen osallisuus on dynaaminen, muuttuva prosessi, joka voi toisaalta olla muun muassa valtion tai muiden toimijoiden vastuulla oleva velvollisuus mahdollistaa ja tukea kansalaisten osallistumista yhteiskuntaan, torjua köyhyyttä ja syrjäytymistä. Kuvio 1 havainnollistaa sosiaalista osallisuutta niin, että se lähtee liikkeelle sosiaalipoliittista säädöksistä ja laista ja mahdollistaa näin yksikön pääsyn yhteiskunnan palveluihin ja sosiaalisiin verkostoihin ja niin edelleen (Leeman & ym., 2015, s. 1–2, Leeman & Hämäläinen, 2016, s. 589.) Samaisesta näkökulmasta määriteltynä osallisuus on myös vapautta tavoitella itsensä, yhteisönsä tai yhteiskunnan arvossa pitämiä asioita (Isola, 2017, s. 18). Kuviossa 1 yksilö osallistuu ja hyödyntää yllä mainittuja mahdollisuuksia. Se, miten henkilö kokee, että hän on osallisena, mukana yhteisössä ja yhteiskunnassa, on yksilöllinen kokemus. (Leeman & Hämäläinen, 2016, s. 589.)

Kuvio 1. Sosiaalisen osallisuuden malli (mukailien Leeman & Hämäläinen, 2016, s. 589)

Syrjäytyminen nähdään Suomessa usein työmarkkinoilta syrjäytymisenä, ja sen hinta lasketaan lähinnä tuotannonmenetyksiin perustuvilla laskelmilla sillä oletuksella, että henkilö olisi ollut koko ikänsä töissä. Yhteiskunnasta syrjäytyminen, eli yhteiskunnan ja yksilönvälisten siteiden heikkeneminen, on usein kasautunutta huono-osaisuutta, johon liittyy työttömyyttä ja sen mukanaan tuomia toimeentulon- ja elämänhallinnan ongelmia. (Aaltonen ym., 2015, 12 & Gothoni ym., 2016, 14.) Syrjäytymistä kuvataan tyypillisesti moniulotteisena ja asteittain syvenevänä prosessina, jossa työttömyys ja köyhyys edesauttavat ongelmia kasaantumiaan ajan myötä. Syrjäytyminen muuttaakin muotoaan ajassa ja paikassa, sillä alkujaan sosiaalinen ongelma voi ilmetä terveydellisenä ongelmana ja päinvastoin. (Ristolainen ym., 2013, s. 11.)

Nykyinen sosiaalisen osallisuuden käsite syntyi Ranskassa 70- ja 80-luvuilla, kun alettiin muodostaa ensimmäisiä sosiaalipoliittisia ohjelmia, joiden tavoitteena oli tukea hyvinvointijärjestelmän ulkopuolelle jääneitä ryhmiä, kuten syrjäytyneitä, köyhiä ja vammaisia. Tuolloin haluttiin tukea heidän pääsyään työmarkkinoille ja sosiaaliturvapalveluiden piiriin, mitkä nähtiin yhteiskuntaan osallistumisen

ytiminä (Leeman ym., 2015, s. 2). Sittemmin Euroopan unionissa on monia sosiaaliseen osallisuuteen liittyviä tavoitteita tai hankkeita, joita on listattu Eurooppa 2020 -strategiassa (Leeman ym., 2015, s. 2). EU:n vuoteen 2020 ulottuneen Eurooppa 2020 -strategian visiona oli älykäs, kestävä ja osallistava kasvu (STM, ministeriö, kansainväliset asiat, Euroopan unioni). Euroopan unionin rakennerahastojen ja erityisesti Euroopan sosiaalirahaston kautta on jaettu määrärahoja nimenomaan sosiaalista osallisuutta edistäviin ja köyhyyttä torjuviin hankkeisiin.

Euroopan sosiaalirahaston alaisen Sokra-hankkeen määritelmä osallisuudelle on se, että henkilö kuuluu sellaisiin kokonaisuuksiin, jossa on mahdollisuus päästä kiinni hyvinvoinnin lähteisiin, kuten kohtuullinen toimeentulo, koulutus, asuminen ja harrastaminen. Aina hyvinvoinnin lähteet eivät ole aineellisia vaan ne ovat aineettomia, kuten luottamus ja luovuus. Myös se, että on osa merkitystä lisääviä vuorovaikutussuhteita ja pääsee vaikuttamaan oman elämänsä kulkuun, mahdollisuuksiin, toimintoihin ja palveluihin, on osallisuutta. (Isola ym., 2017, s. 3.)

2.2 Sosiaalipolitiikka

Osallisuuskeskustelulla on sosiaalipoliittinen pohja, ja siinä viitataan usein Erik Allardtin malliin, jossa hyvinvointi on jaettu neljään eri ulottuvuuteen: having (elintaso), loving (yhteisyys), doing (merkityksellisyyden kokeminen) ja being (itsensä toteuttaminen) (Isola ym., 2017, s. 9). Allardin näkökulma hyvinvointiin on hyvin yksilökeskeinen, eikä siinä oteta hyvinvointia tuottavien suhteiden ja kokonaisuuksien dynaamista luonnetta tarpeeksi huomioon (Isola ym., 2017, s. 9).

Sosiaalipolitiikka on yksi yhteiskuntapolitiikan keskeisiä osa-alueita. Sosiaalipolitiikalla tarkoitetaan julkisia toimia, joiden tarkoituksena on taata väestölle kohtuullinen elintaso, turvallisuus ja viihtyvyys. (Wikipedia, Sosiaalipolitiikka.) Sosiaalipolitiikan keskeisiä käsitteitä ovat sosiaaliturvapolitiikka ja sosiaalipalvelut, työllisyys-, asunto- ja terveystaloudellinen politiikka. Talouden tuottamaa hyvinvointia jaetaan sosiaalipoliittisin toimin koko väestön toimeentulon ja terveyden turvaamiseksi sekä sosiaalisten ongelmien vähentämiseksi (THL, Aiheet, Sote-uudistus, Talous ja politiikka, Sosiaalipolitiikka). Vuosien saatossa on ajateltu, että sosiaalipolitiikka

yhteisyyttä korostavine tulonjakotoimenpiteineen vahvistaisi yhteiskunnan jäsenten tasa-arvoa ja luottamusta (Isola ym., 2017, s. 3).

Pohjoismainen hyvinvointimalli on esikuvana usein, kun puhutaan maista, joissa yhteiskunta pyrkii tarjoamaan kaikille kansalaisilleen yhtäläiset mahdollisuudet ja turvaverkon. Kansalaisten yhdenvertaisuuden pyrkimys on käytännössä johtanut järjestelmiin, joissa tuloeroja pyritään tasoittamaan, ja jossa julkinen sektori tuottaa kansalaisille hyvinvointipalveluita ja sosiaalisen turvaverkon. (Pohjoismainen yhteistyö, Sosiaalipolitiikka ja hyvinvointi.)

Alankomaiden sosiaaliturvajärjestelmä perustuu ajatukseen, että työ on parasta sosiaaliturvaa niin yksilölle kuin yhteiskunnalle. Sosiaalipolitiikka nojautuu vahvasti osallistamiseen ja osallistumiseen työmarkkinoilla, eli sosiaaliturvan tärkein tehtävä on taata se, että yksilöllä on mahdollisuus löytää töitä avoimilta työmarkkinoilta. (Gerwen van, 2018.) Vuonna 2015 Alankomaissa astui voimaan osallisuussäädös (Participatiewiet), jossa ajatuksena on, että jokainen kansalainen osallistuu omien kykyjensä mukaan työelämään. Mikäli hänen ei ole mahdollista työllistyä avoimille työmarkkinoille, hänen odotetaan osallistuvan muuhun yhteiskuntaa hyödyttävään toimintaan. Sosiaaliturvaa saavien yksilöiden lisäksi osallisuutta lisäämässä ovat lisäksi kolmas sektori, kunnat, valtio ja yritykset. Kunnilla on iso rooli ja vastuu sosiaaliturvaa liittyvien palveluiden järjestämisessä, sillä Alankomaissa luotetaan, että kunnilla on paras tuntemus oman alueensa mahdollisuuksista ja haasteista, ei niinkään valtiolla. (Gerwen van, 2018.)

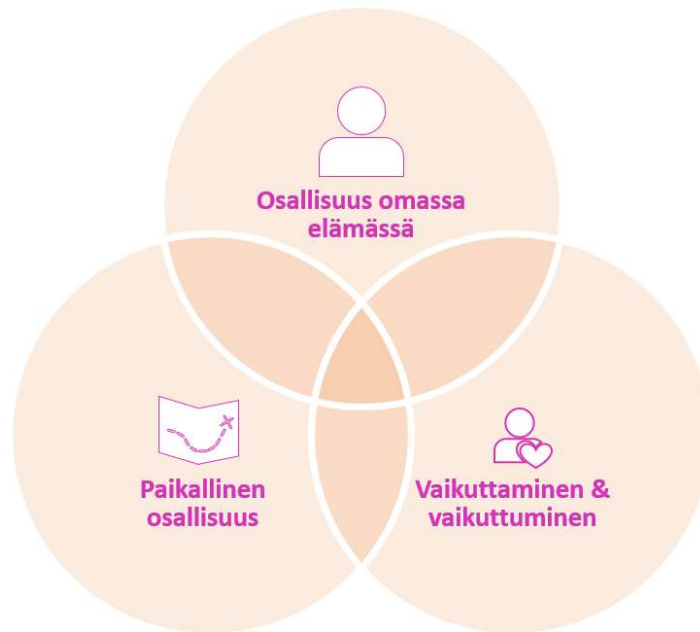
Ruotsi on perustuslaillinen monarkia, jossa on parlamentaarinen hallintotapa. Ruotsalainen sosiaalipoliittinen järjestelmä perustuu laajaan kattavaan ja solidarisuuteen perustuvaan sosiaaliturvaan. Ruotsi on hyvinvointivaltio, jossa on laaja julkinen sektori, alhainen työttömyys, pitkälti yleisiin työehtosopimuksiin perustuva työmarkkinoiden sääntely ja talouden suhteellisen nopea kasvu. (Sosiaali- ja työmarkkinapolitiikka Ruotsissa, Tutkimuksen pääosasto, Työasiakirja, Sosiaaliasiain sarja, W 13A.). Ruotsin sosiaaliturvajärjestelmästä maksettavat korvaukset on olleet verrattain runsaat, ja niitä on maksettu ilman tarveharkintaa. Sosiaaliturvajärjestelmä onkin kallis, joten maksettavia korvauksia on jouduttu

pienentämään viime vuosina. (Sosiaali- ja työmarkkinapolitiikka Ruotsissa, Tutkimuksen pääosasto, Työasiakirja, Sosiaaliasiain sarja, W 13A.).

2.3 Osallisuuden vaikuttavien tekijöiden mittaaminen

On hyvä tarkastella sitä, mikä sitten lisää osallisuutta tai mikä aiheuttaa syrjäytymistä, ja miten edellä mainittuja voi mitata. Osallisuuden mittaaminen ei ole yksinkertaista, sillä osallisuus tapahtuu ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, kuten katseissa, liikkeissä, kosketuksessa ja kielessä, ja ehkä totutumpi tapa on mitata sitä huono-osaisuutta mittaavien määreiden kautta. (Isola ym., 2017, s. 3.) Osallisuuden toteutumisen ehtona on, että elämme sellaisessa ympäristössä, jossa pystymme vaikuttamaan oman elämänsä kulkuun (Isola ym., 2017, s. 19).

Jotta ylipäättään ymmärrettäisiin, mistä osallisuudesta on kyse ja miten se rakentuu julkisessa keskustelussa, niin että siitä olisi konkreettista hyötyä esimerkiksi kuntapäätäjien työssä, on sitä hyvä määritellä ja jäsentää tarkemmin. Myös näkökulma, millainen osallistaminen lisää osallisuutta omaan elämään, on tärkeä ottaa huomioon. Isola ja muut (2017, s. 23) määrittelevät osallisuuden kolme osaluuetta seuraavasti: ensimmäisen *osallisuus omassa elämässä*; *osallisuus vaikuttamisprosesseihin yhteiskunnassa*, ja kolmantena *paikallinen osallisuus*. Tällaiset osallisuuden osa-alueet voidaan hahmottaa kuin kehinä, jotka risteävät keskenään. Tätä kuvataan kuviossa 2.

Kuvio 2. Osallisuuden kolme osa-alueetta risteävinä kehinä (mukaillen Isola ja muut 2017, s. 23.)

Osallisuus omassa elämässä tarkoittaa sitä, että sen autonomia ja ennakoitavuus lisääntyvät ja näin osallistuminen yhteiskuntaan vahvistuu. Kohtuullinen toimeentulo, palvelujärjestelmä, joka on ymmärrettävä ja tarpeisiin vastaava, yhteisö, jossa on mahdollisuuksia luoda yhteyksissä muihin ihmisiin luovat kaikki osaltaan osallisuutta yksilön elämässä. Osallisuus omassa elämässä on ennen kaikkea sitä, että tulee kuulluksi, nähdyksi ja kohdatuksi osana erilaisia suhteita, ryhmiä ja yhteisöjä kunnioittavasti ja ilman kategorisointia. Osallisuustyön periaatteisiin kuuluu, että vahvistamalla yksilön yhteyttä omiin tarpeisiinsa ja voimavaroihinsa voimistetaan yksilön osallisuutta omassa elämässä. (Isola ym., 2017, s. 25–29.)

Osallisuus on myös osallistumista erilaisiin vaikuttamisprosesseihin, kun resursseja jakamisesta päätetään palveluissa, lähipiirissä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa. Osallisuus on myös sitä, kun tuntee itsensä merkitykselliseksi ja tarpeelliseksi yhteiskunnassa. Vastavuoroisuus sosiaalisissa kontakteissa luo toimintaa, joka saa asiat vaikuttamaan toisiinsa. (Isola ym., 2017, s. 25–29.)

Paikallinen osallisuus on sitä, että luodaan ihmistä lähellä olevat olosuhteet sellaisiksi, että ne edistävät osallisuutta ja joissa asukkaalla on mahdollisuus näyttää omaa osaamistaan, panostaa yhteiseen hyvään ja vaikuttaa hyvinvointiresurssien jakamiseen. Paikallisella hyvällä tarkoitetaan sitä tilannetta, jossa asemastaan riippuen henkilö voi kokea tasaveroisuutta ja kokemuksen siitä, että hän on ollut luomassa yhteistä hyvää. (Isola ym., 2017, s. 38.)

Osallisuuden kokemisen mittareina voidaan seurata esimerkiksi yksilön kokemaa huono-osaisuutta, kuten alkoholikuolleisuutta, asunnottomuutta, työttömyyttä tai yksinäisyyttä (Isola ym., 2017, s. 54). Ympäristöön kohdistuvaa huono-osaisuutta voidaan tarkastella vaikka huostaanotettujen määrällä tai ulkopuolisiin kohdistuvilla ja päihteiden vaikutuksen alla tehtyjen rikosten määrällä; yhteiskunnallisesti ajateltuna mittarina voidaan käyttää kustannuksia, jotka syntyvät kuntien osittain rahoittaman työmarkkinatuen määrästä, lastensuojelun laitos- ja perhehoidon käyttökustannuksista tai perusterveydenhuollon mielenterveyskäynneistä. (Isola ym., 2017, s. 54.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kehittämällä osallisuusindikaattorilla (Experiences of Social Inclusion Scale, ESIS) voidaan mitata osallisuutta (Leeman ym., 2021). Mittari on tieteellisesti validoitu eri menetelmien avulla, ja tieteelliset kriteerit täyttävät tulokset osoittavat, että indikaattori toimii erittäin hyvin osallisuuden kokemuksen mittarina (THL, Ajankohtaista, Tiedotteet ja uutisen, Tiedote, Köyhyyttä kokeneilla usein matala osallisuuden kokemus – THL:n osallisuusindikaattori auttaa vähentämään syrjäytymistä). Indikaattorissa on kymmenen osallisuutta mittaavaa väittämää, jotka selvittävät vastaajan kuulumisen tunteita, tekemisten merkityksellisyyttä ja toimintamahdollisuuksia (osallisuutta (Leeman ym., 2021). Niiden puute viittaa matalaan sosiaaliseen hyvinvointiin ja elämänlaatuun, ja matala osallisuuden kokemus on merkki siitä, että henkilö on syrjäytymisvaarassa tai kokee itsensä syrjäytetyksi. Osallisuusindikaattorin saatujen tulosten on voitu osoittaa olevan yhteydessä esimerkiksi terveyteen, toiminta- ja työkykyyn, mielenterveyshäiriöihin ja elämänlaatuun. (THL, Aiheet, Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen, Osallisuuden edistäminen, Heikoimmassa asemassa olevien osallisuus, Tutkimus.) Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tuoreen tutkimuksen mukaan, köyhyyttä kokeneilla on usein matala osallisuuden

kokemus (THL, Ajankohtaista, Tiedotteet ja uutisen, Tiedote, Köyhyyttä koke-neilla usein matala osallisuuden kokemus – THL:n osallisuusindikaattori auttaa vähentämään syrjäytymistä).

2.4 Uusi julkinen hallinta (NPG)

Hyvinvointijärjestelmä ei ole pystynyt vastaamaan muuttuvan maailman tarpeisiin sillä, että pelkän tulonjako- ja sosiaalipolitiikan on luotettu luovan tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta vaan ihmisten kokemusmaailmat ovat alkaneet erkaantua toisistaan, ja he ovat kasvaneet sosiaalisesti erilleen. (Isola ja muut 2017, s. 19–21.) Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että toisista puhutaan ”sosiaalipummeina” ja toisista ”korporaatioisikoina”. Pitkään vallalla on ollut poliittinen järjestelmä, jossa politiikka ja julkinen hallinto toimivat erillään ja toimintaa kuvaa byrokratia (Perinteinen hallintomalli, PA) (Schneider, 2019, s. 21).

1970-luvulta lähtien yleistyi myös uusi johtamisen malli (New Public Management, NPM), jonka tavoitteena on ollut varsinkin julkisen sektorin tehokkuuden parantaminen, ja jossa kansalainen on nähty kapeasti palveluja kuluttavana asiakkaana (Rannisto & Tienhaara, 2016). Julkisen hallinnon kolmanneksi kehitysvaiheeksi on määritelty Uusi julkinen hallinta (NPG), joka kuvaa siirtymää hallinnosta hallintaan, kansalainen kuvataan siinä aktiivisena yhteisön jäsenenä eikä hallintoalamaisena tai kuluttaja-asiakkaana. (Schneider 2019, s. 21.)

Osallisuustyö tuo tähän perinteisten hyvinvointijärjestelmän palvelujen, kuten sosiaalityö, rinnalle toiminnan periaatteen ongelmalähtöisten palveluiden sijaan. Osallisuustyö ei haasta vallitsevaa julkista järjestystä (Perinteinen hallintomalli, PA) vaan mahdollistaa uuden työotteen, jossa johdetaan verkostoja ja painotetaan erilaisten yksityisten toimijoiden yhteistyötä, suhteita ja verkostoja. Kansalainen nähdään yhteisön aktiivisena jäsenenä, joka kehittää, toteuttaa ja arvioi yhteisöään, eli edistää näin osallisuutta. (Isola ym., 2017, 21.)

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli kartoittaa tutkittavaa ilmiötä. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla tutkia osallisuuden käsitettä Ruotsin ja Alankomaiden keskeisissä sosiaalipolitiikkadokumenteissa. Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda esille 1) kuinka ja millä tavoin osallisuus näkyy osallisuuskeskusteluissa 2) kuinka osallisuus näkyy syrjäytymisen ehkäisyssä. Ennen kirjallisuuskatsausta työssä määriteltiin mitä on osallisuus ja siihen liittyvät termit inkluusio, ekskluusio, osattomuus ja syrjäytyminen. Katsauksessa tutkittiin myös, puhutaanko aiheen, syrjäytymisvaarassa olevien ryhmien, yhteydessä esimerkiksi maahanmuuttajista, vammaisista, miehistä tai naisista vaiko nuorista vai liittykö osallisuuspolitiikka kyseisissä maissa esimerkiksi työllisyyteen yleisesti. Tässä työssä jätettiin myös avoimeksi se, onko tutkimuksen kohteena olevien maiden osallisuuspolitiikan keskiössä syrjäytyminen, maahanmuutto, työllisyys, nuoriso, mies- tai naisnäkökulma, vammaisuus tai vaikka vanhuus. Sille että tutkimuksen painopiste mahdollisesti muuttuisi aineistojen myötä, jätettiin tilaa, eli tutkimus oli aineistolähtöistä. Tämän tutkimuksen aineistot ulottuivat ajalle 2014–2020.

Tässä työssä oli tavoitteena tuottaa lisää ymmärrystä osallisuuspolitiikasta muissa maissa, esimerkkinä Ruotsi ja Alankomaat, ja mahdollisesti sitä, miten sitä voitaisiin hyödyntää suomalaisen osallisuuspolitiikan kehittämisessä. Tällaisessa tutkimusotteessa Puusan & Juutin (2020, s. 73) mukaan työn tarkoituksiksi muodostuu teoreettisesti validin tulkinnan tekeminen tutkittavasta aiheesta ilmiönä (Puusa & Juuti 2020, s. 73).

Kirjallisuuskatsaukseni teoreettinen viitekehys muodostui osallisuuteen liittyvistä käsitteistä, joita ja joiden välisiä suhteita katsauksessa kuvattiin, sekä siitä, mitä kyseisestä ilmiöstä jo tiedetään. Katsauksen aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä (Tuomi & Sarajärvi, 2017, s. 103). Aineistona opinnäytetyössä toimi kahden eri maan sosiaalipoliittiset ohjelmaperit. Aineistoa haettiin Euroopan Unionin dokumenttitietokannoista, internetistä asiasanoilla ja muita sosiaalialan ammatillisen tietokantojen sisältöjä tutkien.

Idea aiheeseen tuli Diakin Sokra-osahankkeelta. Sokra kokoaa osallisuustyötä tekevät yhteen, tutkii, tuottaa tietoa ja osallisuudesta, tukee arviointia, vaikuttaa ja viestii. Hankkeen yhtenä tavoitteena on antaa suomalaisille kunnille välineitä ja tapoja siihen, millaisin toimenpitein osallisuutta voidaan käytännön elämässä lisätä. Näkyvyys muiden maiden osallisuuspolitiikkaan hyödyttää tätä tarvetta. Siksi tämän katsauksen toivottiin antavan pienen näkökulman siihen, kuinka osallisuuspolitiikka toteutuu Ruotsissa ja Alankomaissa. Sosiaalista osallisuutta käsittelevässä tutkimustiedossa mainitaan, että mahdollisimman yleistä ja pätevää tietoa tarvitaan, jotta eriarvoisuutta vähentäville toimenpiteille voidaan rakentaa perusta paikallisesti, kansallisesti tai laajemminkin Euroopassa (Isola 2017, s. 10).

Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymykset pyrkivät vastaamaan siihen:

- 1) Mitä osallisuus on ilmiönä,
- 2) Mitä osallisuudesta puhutaan Alankomaiden ja Ruotsin sosiaalipolitiikkadokumenteissa ja yleisessä keskustelussa,
- 3) Miten osallisuustoimet eroavat tutkittavien maiden välillä, eli mitä painotuksia sosiaalisen osallisuuden edistämiseksi käytännössä on?
- 4) Mitkä (syrjäytymisvaarassa olevat) ryhmät nousevat esiin, kun taloudellisia panostuksia jaetaan?

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

4.1 Tutkimusympäristö ja työelämäkumppanit

Tutkimus tehtiin kirjallisuuskatsauksena, jolloin tutkimusaineistona toimivat valitut osallisuuspolitiikkadokumentit.

Opinnäytetyön työelämäkumppanina toimi Diakonia-ammattikorkeakoulun (Diak) ja projektipäällikkö Varpu Wiensin Sokra-osahankkeen tiimi Itä- ja Pohjois-Suomesta. Sokra kokoaa osallisuustyötä tekevät yhteen, tutkii ja tuottaa tietoa osallisuudesta, vaikuttaa ja viestii. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke – Sokra tukee Euroopan sosiaalirahaston hankkeita, jotka edistävät sosiaalista osallisuutta ja torjuvat. Tämä niin sanottu *toimintalinja 5* on osa ”Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020” -rakennerahasto-ohjelmaa. Rahoitus hankkeelle tulee Euroopan sosiaalirahastosta (ESR) ja yhteistyökumppaneita. Diakin lisäksi mukana hankkeessa ovat Suomessa mm. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos ja Sosiaali- ja terveysministeriö, kuten myös päättäjät kunnissa ja ministeriöissä. (THL, Tutkimus ja kehittäminen, Tutkimukset ja hankkeet, Sokra.) Euroopan sosiaalirahaston (ESR) tuki kohdistetaan työllisyyden edistämiseen ja hyvään työelämään, sillä parannetaan osaamista ja ammattitaitoa sekä parannetaan heikoimmassa asemassa olevien sosiaalista osallisuutta. (Rakennerahastot, Tietoa rakennerahastoista, Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma), Diakin osahankkeessa on tavoitteena varmistaa Itä- ja Pohjois-Suomen sote-alueille yhtenäiset käytänteet kaikkein huonoimmassa asemassa olevien väestöryhmien osallisuuden vahvistamiseksi ja palveluiden parantamiseksi.

Diakin osahanke antaa kuntien paikallisille toimijoille ja päättäjille tietoa ja suosituksia, kuinka sosiaalista osallisuutta voi tukea ja mahdollistaa käytännössä. Tästä syntyi ajatus kerätä tietoa siitä, kuinka sosiaalista osallisuutta edistetään ja käsitellään muissa Euroopan maissa. Opinnäytetyöni teoreettista viitekehystä varten työelämäkumppanilta sain idean lisäksi konkreettista aineistoa, kuten artikkeleita sosiaaliseen osallisuuteen ja, Osallisuusindikaattoriin, Uuteen julkiseen hallintaan (NCG) liittyen ja linkkejä toimintalinja 5:n ”Kestävää kasvua ja työtä

2014–2020” -rakennerahasto-ohjelmaan, josta löysin tämän työn tutkimusaineistoa vertailua varten.

4.2 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Tämän opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostui osallisuuden liittyvistä käsitteistä ja osallisuuden elementeistä, joita ja joiden välisiä merkityssuhteita katsauksessa oli määrä kuvata, sekä sitä, mitä ilmiöstä jo tiedettiin (Tuomi & Sarajärvi, 2018, luku 1.1.1). Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, ja se toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena perehtymällä valittuihin sosiaalipoliittikkadokumentteihin. Aineiston valintaan vaikutti se, että tavoitteena oli löytää mahdollisimman vertailukelpoista aineistoa esimerkimaista. Euroopan Unionia voidaan myös pitää luotettavana lähteenä, ja maiden hallitusten verkkosivuillaan julkaisemat dokumentit tukivat myös tutkimuksen vertailukelpoisuuden tavoitetta.

Katsauksen aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Lähestymistapa ja tutkimusmenetelmä valikoituivat tutkimuskohteen luonteen perusteella: laadullinen lähestymistapa valikoitui, koska siinä korostuu Puusan & Juutin (2020, s. 73) mukaan todellisuuden ja siitä saatavan tiedon subjektiivinen luonne. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan ja ymmärtämään jotain ilmiötä ja antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle tai tapahtumalle ilman tilastollisia yleistyksiä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 3.4), eli tässä työssä ei katsota tilastoja ja listata, kuinka monta *kertaa* esimerkiksi 'sosiaalinen osallisuus' esiintyy aineistossa vaan mitä asiasta sanotaan ja mihin se liittyy

Kirjallisuuskatsaus voidaan jakaa kolmeen eri tyyppiin: kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen, systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen ja meta-analyysiin (Salmi 2013, s. 6). Menetelmänä tässä työssä käytin kuvailevaa kirjallisuuskatsausta, sillä Kangasniemen ym. (2013, s. 294) mukaan sen erityispiirre on ilmiön ymmärtämiseen pyrkivä luonne, joka sopii osallisuuden käsitteen kuvailuun. Kirjallisuuskatsaus tuo esille myös vallitsevan keskustelun osallisuudesta ilmiönä.

Tutkittavana ilmiönä sosiaalinen osallisuus on sellainen, jonka perusta on tajunnassa, ihmisten vuorovaikutuksessa ja sitä jäsentävässä kielessä, mikä myös puhui laadullisen tutkimusotteen valinnan puolesta (Puusa & Juuti, 2020, s. 74). Esimerkkimaat valikoituvat sen perusteella, että Ruotsi on kiinnostava Pohjoismainen maa, naapurimaamme, jonka poliittisia ratkaisuja usein meilläkin Suomessa raportoidaan tarkasti ja joskus käytetään mallina oman päätöksen tekemiseksi pohjana; Alankomaat taas edustaa tässä työssä Keski-Eurooppaa, tiheästi asuttua kansakuntaa EU:n ytimessä. Alankomaissa on myös säädetty ns. osallisuuslaki, joten sekin herätti kiinnostukseni. Lisäksi olen opiskellut saksan kielen kääntämistä ja tulkkausta, joten pystyin lukemaan hollanninkielistä aineistoa sen pohjalta.

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen vaiheita ovat tutkimuskysymyksen muodostaminen, aineiston valitseminen, kuvailun rakentaminen ja tuotetun tuloksen tarkasteleminen (Kangasniemi ym. 2013, s. 294). Tutkimukseen käytetyt aineistot ovat laajoja, joten tutkittavaa ilmiötä voidaan kuvata laaja-alaisesti tai luokittelemalla. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus voidaan erotella narratiiviseen ja integroivaan katsaukseen. Tässä työssä aihetta lähestytään integroivan katsauksen keinoin, sillä sille on Salmisen (2011, s. 14) mukaan ominaista tutkittavan ilmiön mahdollisimman monipuolinen kartoittaminen, ja mahdollisesti uuden tiedon tuottaminen jo tutkitusta aiheesta.

Tutkittavan aineiston haku suoritettiin Euroopan Unionin ja Alankomaiden ja Ruotsin hallitusten dokumenttitietokantoja läpi käymällä. Aineistoa etsittiin myös mm. Ebscosta ja muista tieteellisistä tietokannoista. Osallisuuden-käsitettä määriteltiin myös muun lähdeaineiston kautta. Hakusanat valittiin tarkasti työn teoreettisen viitekehyksen pohjalta.

4.3 Aineisto

Aineistoksi valikoitui 2014–2020 ulottuneen Eurooppa 2020 -strategian maakohdattaiset dokumentit, eli kumppanuussopimukset. Näissä sopimuksissa on kuvattu kunkin maan painopisteet sille, mihin ja miten Euroopan rakenne- ja

investointirahastojen (ERI) varat ovat jakautuneet. Tässä työssä tarkasteltiin erityisesti Euroopan sosiaalirahaston (ESR) sosiaalista osallisuuden edistämiseksi ja köyhyyden ehkäisemiseksi tarkoitetun rahaston painopisteiden määrittelyä Ruotsissa ja Alankomaissa. Kumppanuussopimukset sisälsivät kummastakin maasta vertailukelpoista aineistoa, kun tavoitteena oli tutkia sosiaalisen osallisuuden edistämiseksi tehtäviä toimenpiteitä. Kumppanuussopimuksessa määritellään se, kuinka ERI-rahastoilla edistetään Eurooppa 2020 -strategian älykään, kestävän ja osallistavan kasvun päämääriä ja tavoitteita. (Rakennerahastot, Tieto rakennerahastoista, Kumppanuussopimus.) Lisäksi valitsin aineistoksi kummankin maan hallitusten muotoilemat osallisuutta käsittelevät arvioinnit vuodelta 2020, jolloin Eurooppa 2020 -strategian ohjelmakausi päättyi.

Niin työllisyys- kuin sosiaalipolitiikka ovat EU:ssa suurimmaksi osaksi jäsenvaltioiden hallitusten vastuulla, ja EU:lla onkin sosiaalialioissa rajoitettu toimivalta. EU on kuitenkin kehittänyt ajan kuluessa erilaisia työkaluja, säädöksiä ja rahastoja, joilla se pystyy koordinoimaan ja seuraamaan jäsenvaltioiden kansallisia sosiaalipoliittisia ratkaisuja. (Euroopan parlamentti, Pääaiheet, Painopisteet, Sosiaalinen osallisuus, Sosiaalinen Eurooppa, Parlamentin toiminta sosiaalipolitiikan alalla.) Euroopan komission sivuilta löysin havainnollistavaa tilastodataa siitä, kuinka Eurooppa 2020 -hankkeen rahat jakaantuivat esiin nousseiden teemojen mukaisesti, joten otin nekin mukaan tulosten tarkasteluun.

Alankomaiden kumppanuussopimus 'Partnerschapsovereenkomst' oli laajuudeltaan 178 sivua ja maan hallituksen analyysi 'Naar een inclusieve samenleving' ('Kohti osallisuusyhteiskuntaa' (vapaa käännös)) 106 sivua. Kumppanuussopimuksesta käytössäni oli tukena myös englanninkielinen tiivistelmä, koska kummatkin dokumentit olivat hollanninkielisiä. Aiemman koulutukseni (filosofian maisteri, saksan kielen kääntäminen ja tulkkaus) pohjalta pystyin ymmärtämään ja lukemaan hollannin kieltä. Käytin apuna myös Google-kääntäjää, mutta ymmärsin hyvin sen rajoitteet kääntäjäkoulutukseni vuoksi.

Ruotsin kumppanuussopimusdokumentti 'Partnerskapsöverenskommelsen' oli laajuudeltaan noin 240 sivua ja siitä tehty hallituksen kansallinen uudistamisohjelma 'Sveriges nationella reformprogram 2020' sivumäärältään 105.

Taustatukena ja referenssiaineistona käytiin läpi lukuisia lyhyempiä Eurooppa strategiaan liittyviä EU-tiedotteita ja analyyskejä, sekä molempien maiden hallitusten selontekoja, joita aiheeseen liittyvillä hakusanoilla löytyi.

4.4 Aineiston analyysi sisällönanalyysilla

Valittu aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmin, joka on laadullisen tutkimuksen eräs perusanalyysimenetelmä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 103). Sisällönanalyysimenetelmä mahdollistaa dokumenttien analysoinnin systemaattisesti ja objektiivisesti ja pyrkii muodostamaan tutkittavasti ilmiöstä tiiviin ja yleisen kuvauksen (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 117).

Opinnäytetyössäni aineisto käytiin läpi merkiten sinne aiheeseen liittyvät asiat. Eurooppa 2020 -strategia oli jaoteltu rahoitusprioriteettien mukaan teemoihin, esimerkiksi 'työllisyyden parantaminen'. Merkityt asiat kerättiin yhteen ja erilleen muusta aineistosta, jonka jälkeen ne jaettiin teemojen mukaan taulukoksi. Teemoittelu sopi tähän tutkimukseen, sillä siinä painottui, mitä kustakin teemasta on sanottu enemmän kuin se, montako *kertaa* kyseinen teema esiintyy aineistossa. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 105.) Tämä mahdollisti esiin nousevien teemojen vertailun kummankin maan aineistossa. Jotta myös nähtäisiin, mitä ihmisryhmiä kyseinen teema koskettaa, tehtiin otsikko 'kohderyhmä', jonka alle listasin aineistossa esiintyneitä ryhmiä. Aiheen rajauksen tärkeys nousi tässä vaiheessa pintaan ja analyysi eteni aineistosta nousevien osallisuutta käsittelevien teemojen ehdoilla.

4.5 Sisällönanalyysin teemojen ja kohderyhmien erittely

Aineistosta esiin nousseet osallisuutta edistävät teemat ja niiden kohderyhmät koottiin yhteen taulukkoon (taulukko 1) ja ne käännettiin suomen kielelle. Vasemmalla taulukossa ovat teemat ja sen rinnalla kohderyhmät, jotka Ruotsin ja Alankomaiden aineistoissa nostettiin esimerkeiksi toimenpiteiden kohteista. Näitä teemoja ja kohderyhmiä analysoidaan ja avataan enemmän luvussa 5, jossa

tulokset läpikäydään teemoittain. Teemoista annetaan myös esimerkkejä, joita aineistosta löytyi.

TEEMAT JA KOHDERYHMÄT

Taulukko 1.

Teema	Ruotsi	Alankomaat
1. Sosiaalinen osallisuus, syrjäytymisen vastainen työ	Pitkäaikaistyöttömä, kaukana työmarkkinoista olevat, juuri maahan saapuneet maahanmuuttajat, vammaiset, sairaat, tukitoimia tarvitsevat	Erityisesti /yleisesti heikoimmassa asemassa olevat
2. Työmarkkinoille takaisin saaminen		(Entiset) opiskelijat, joilta puuttuu ammatillinen peruspätevyys, vankilasta vapautuneet, nuorisorikolliset, mielenterveysongelmista kärsivät rikolliset
3. Työllisyyden parantaminen	NEET-nuoret, työttömät miehet ja naiset, työmarkkinoiden tavoittamattomissa, pitkäaikaistyöttömät, juuri maahan saapuneet maahanmuuttajat	Kaukana työmarkkinoista olevat, (Ikääntyvät) naiset
4. Osaaminen kehitys	Miehet ja naiset, Työelämän ulkopuolella olevat	

4.6 Aineiston keruuseen, käsittelyyn ja analyysiin liittyvät eettiset kysymykset

Aineiston keruussa on käytetty Euroopan Unionin ja Ruotsin ja Alankomaiden hallitusten virallisia internetsivuja, jotta aineisto on käyttökelpoista ja asianmukaista. Se että aineistoksi valikoitui Euroopan Unionin sosiaalipolitiikan maakohdaisia dokumentteja, selittyy sillä, että niiden vertailukelpoisuus sisällön kannalta oli luotettavaa: Euroopan Unioni listaa koko Euroopan laajuiset sosiaalipoliittiset tavoitteensa ja jokainen jäsenvaltio tuottaa niistä oman vastineensa omine painopisteineen.

Tiedonkeruun menetelmä oli tässä tutkimuksessa rajattu, joten tutkimusasetelmaan ei pitäisi liittyä mahdollisia eettisiä ongelmia kuten Tuomi & Sarajärvi (2018,

s. 107) määrittelevät tiedonkeruun mahdolliset eettiset ongelmat. Toisaalta laadullisen tutkimuksen haaste on se, millaista on hyvä tutkimus. Pyrin omalta osaltani muodostamaan laadukkaan käsikirjoituksen, huolehtimaan siitä, että valittu tutkimusasetelma oli sopiva ja tulokset raportoitu luotettavasti ja läpinäkyvästi. Tutkimustani ohjasi eettinen sitoutuneisuus, eli pyrin noudattamaan vastuullisia ja oikeita toimintatapoja tutkimustoiminnassani kerätessäni tietoa ja julkaistessani tuloksia eli kuten toimintatapoja tutkimuskirjallisuudessa määritellään. Noudatin hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja, joita ovat rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä.

Olen esittänyt tutkimusprosessin niin todenmukaisesti kuin sen tein, olen kertonut lähteiden valinnan ja merkannut lähteet lähdeluetteloon, niin, että aineisto on löydettävissä ja näin ollen lukija voi tarkistaa esitetyt tulokset sieltä. Olen käännoksiä tehdessäni käyttänyt aiemmin opittua kääntäjän ammattieettistä toimintamallia, kuten tietokonekäännösten kriittisen tarkastelun. Pyrin suunnittelemaan, toteuttamaan ja raportoimaan tutkimukseni tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaisesti kuten esimerkiksi Tuomi & Sarajärvi (2018, s. 150) ne määrittelevät. Tutkimukseni punainen lanka on ollut työelämäkumppanin toive saada tietoa osallisuustoimista muissa Euroopan maissa. Tutkimuksesta voisi olla hyötyä siinä mielessä, että se saattaisi edistää osallisuuden edistämisen ymmärrystä ja sitä kautta esimerkiksi kohdentamaan toimenpiteitä tarkemmin.

5 TULOKSET

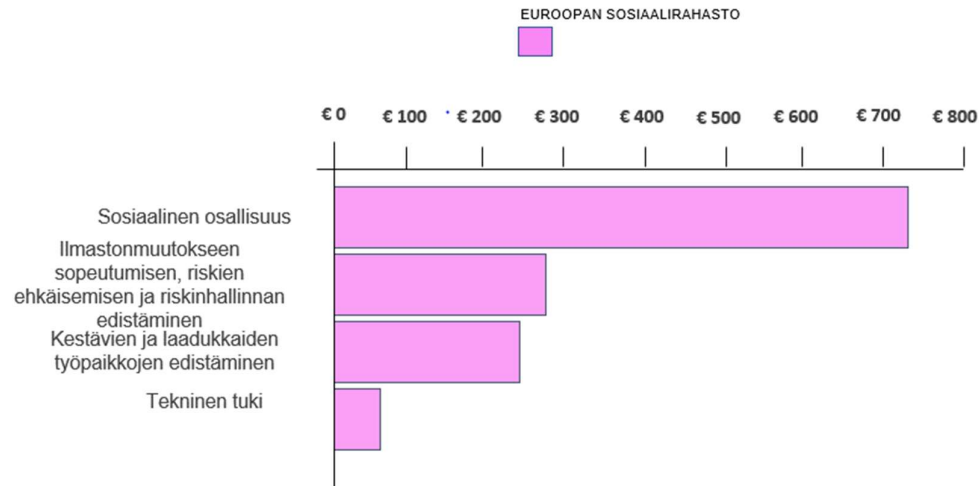
Tässä luvussa käydään läpi aineistosta löytyneitä tuloksia teemoittain. Teemat, jotka Kumppanuussopimus-aineistoista esiin nousivat, olivat sosiaalinen osallisuus, työmarkkinoille takaisin saamisen, työllisyyden parantaminen ja osaamisen kehitys. Kunkin teeman kohdalla, listaan myös, jos kyseiseen teemaan liittyen nostettiin erityinen kansalaisryhmä.

Lisäksi tässä luvussa käydään läpi Kumppanuussopimukseen liittyvissä dokumenteissa avattuja määritelmiä ja perusteluja kyseisille teemoille.

5.1 Sosiaalinen osallisuus

Työllisyyden ja sosiaalisen osallisuuden lisääminen kaikkein heikoimmassa asemassa olevien keskuudessa oli Euroopan sosiaalirahaston (ESR) ja Eurooppa 2020 -strategian keskiössä. Kumpikin tutkimuksessa olleista maista pyrkii tähän, mutta hieman eri reittiä. Kuviot 3 ja 4 havainnollistavat kummankin maan osalta hieman erilaisia panostuksia edellä mainitun rahaston varojen jakamisessa ja antavat kuvaa siitä, minkä teemojen alle kumppanuussopimuksessa osoitetut rahat sijoitettiin.

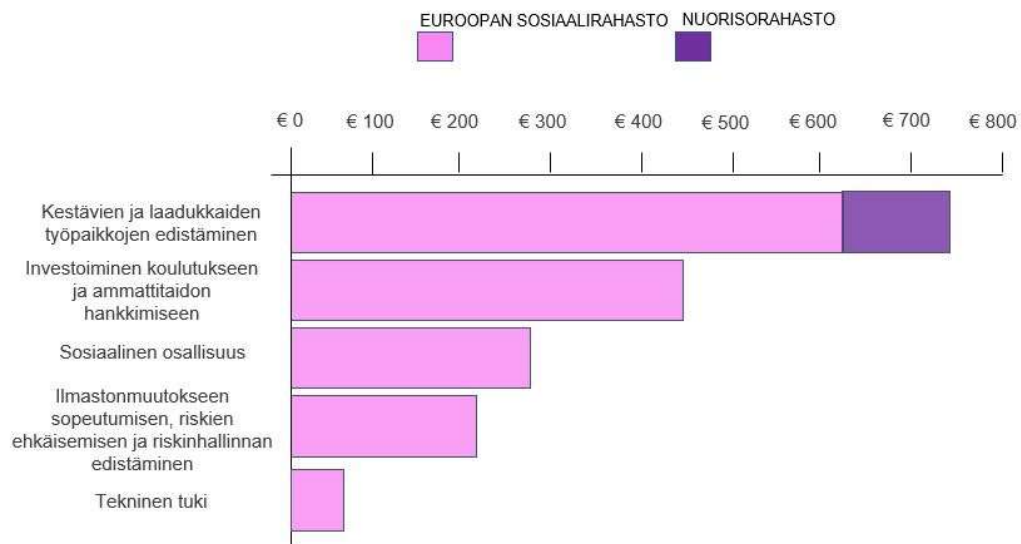
Alankomaissa Euroopan sosiaalirahaston (ESR) budjetin suurin teema oli sosiaalinen osallisuus (kuvio 3, ensimmäinen palkki), vaikka tärkeä väline siihen oli nimenomaan työllisyyden lisääminen osallisuutta lisäävillä työmarkkinatoimilla. Tämä vahvistaa tämän työn teoreettisessa viitekehyksessä kuvailtua Alankomaiden sosiaalipoliittista järjestämää, jossa kerrottiin, kuinka sosiaaliturvan tärkein tehtävä on taata mahdollisuus työllistyä avoimilla työmarkkinoilla. Alankomaissa työ nähdään yksilön ja yhteiskunnan parhaana sosiaaliturvana.

KUVIO 3: Euroopan sosiaalirahaston (ESF) budjetin jakautuminen Alankomaissa, luvut esitetty miljoonissa (mukaillen European comision, European Structural & Investment Fund, Data)

Alankomaiden aineistossa eroteltiin erilaisia osallistumisen ja vaikuttamisen muotoja (participation), kun puhuttiin osallisuudesta ja osallistumisista: työmarkkinoille osallistuminen, sosiokulttuurinen osallistuminen ja sosiaalinen osallistuminen. Nämä kaikki nähtiin tärkeinä, jotta yksilö on täysin osallinen yhteiskunnassa. (Rijksoverheid, 2020, s. 16.)

Kuvio 4 havainnollistaa samaisen rahan jakautumista Ruotsissa, sosiaalinen osallisuus nousee omana teemanaan vastana kolmantena palkkina. Työllisyysteema nousee ensimmäisenä, kun investointeja listataan taulukkomuodossa (mukana erikseen nuoriin kohdistuvat työllisyystoimet). Välissä Ruotsissa oppimista ja ammatillista koulutusta tukevat toimet, jotka niin ikään toimenpiteinä tukevat työllisyysteemaa.

Kuvio 4. Euroopan sosiaalirahaston (ESF) budjetin jakautuminen Ruotsissa. Mukana myös erityinen nuorisotyöttömyyttä estävä rahasto (YEI), luvut esitetty miljoonissa. (Mukaiillen European comision, European Structural & Investment Fund, Data.)

Ruotsissa sosiaalinen osallisuus -teeman alle kuuluvat toimet tähtäsivät nimenomaan työllisyyden lisäämiseen. Vaikka kuvio 4 sosiaalisen osallisuuden panostuksia osoittava pylväs on vasta kolmantena, niitä kuvattiin sanallisesti työllisyyteen tähtäävinä toimenpiteinä:

Euroopan sosiaalirahaston määrärahasta 20 % käytetään toimenpiteisiin, jotka kuuluvat teemaan "sosiaalisen osallisuuden lisääminen ja köyhyyden vastaiset toimet". Tämä tarkoittaa aktiivisia sosiaalista osallisuutta edistäviä toimenpiteitä, joilla nostetaan heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien työllisyysastetta. (European Commission, Summary of the Partnership Agreement for Sweden, 2014-2020)

Ruotsissa Kumppannuussopimuksessa (Partnerskapsöverenskommelsen) mainitaan erikseen pitkäaikaistyöttömien osuuden laskeminen 14 % osallisuustoimenpitein (Partnerskapsöverenskommelsen, 2014, s. 10).

5.2 Työmarkkinoille takaisin saaminen

Alankomaiden tavoite oli saada työmarkkinoille kaikki sinne haluavat. Myös ikääntymiseen liittyvä työmarkkinoilta putoaminen, varsinkin naisten osalta, haluttiin estää. Alankomaissa halutaan tukea työhyvinvointia ja työssä jaksamista, sekä aktiivista ja terveellistä ikääntymistä, jotta kansalaisten työmarkkinakunto säilyy läpi elämän. Aineistossa asiaa kuvataan seuraavasti:

Sopivilla työllisyystoimilla työllisyysasteen nostaminen ja sosiaalisen osallisuuden edistäminen auttamalla kaikkein heikommassa asemassa olevien pääsyä työmarkkinoille, ja aktiivisen ja terveellisen ikääntymisen edistäminen ja tukeminen. (European commission, Summary of the Partnership Agreement for the Netherlands, 2014-2020.)

Kuten kuva 2 osoitti, Alankomaissa yli 70 % koko Euroopan sosiaalirahaston budjetista osoitetaan kunnille työmarkkinoilta pudonneiden uudelleen koulutukseen, henkilökohtaiseen uravalmennukseen ja muihin takaisin työmarkkinoille ohjaviin toimiin:

Euroopan sosiaalirahaston määrärahasta yli 70 % sijoitetaan heikommassa työmarkkina-asemassa olevien saamiseksi työmarkkinoille. Kaikkein merkittävimmät työkalut tämän saavuttamiseksi Alankomaiden kunnissa ovat yksilölliset työelämäpolut, (uudelleen)koulutus ja henkilökohtainen valmennus. (European commission, Summary of the Partnership Agreement for the Netherlands, 2014-2020.)

Ruotsin aineistosta ei erikseen noussut työmarkkinoille *takaisin saamisen* teemaa. Mutta Ruotsin Kumppanuussopimuksessa sitoudutaan toimiin, jotka turvaavat kaikkein heikoimmassa asemassa olevien pääsyä työhön:

Tuetaan toimia, joilla lisätään työmarkkinoilla pysymistä ja pääsyä, sekä kaikkein heikoimmassa asemassa olevien sosiaalista osallisuutta lisäävät toimia, erityisesti nuoret ja maahanmuuttajataustaiset henkilöt (Partnerskapsoverenskommelsen, 2014)

5.3 Työllisyyden parantaminen

Ruotsin aineistosta nousi selkeä tavoite parantaa varsinkin NEET-nuorten, työmarkkinoiden ulkopuolella olevien työttömien miesten ja naisten, pitkäaikaistyöttömien ja juuri maahan saapuneiden maahanmuuttajien työllisyyttä. Kuva 3 osoittaa, että teemana on kestävä ja laadukas työllisyyden parantaminen. Keinona siihen nähtiin valmentava työote nuorten palveluissa, yksilöllisten työelämäpolkujen rakennus ja koulutus-, tai uudelleen koulutus. Nuorten työllisyyttä parantamaan oli erillinen rahasto, Nuorisorahasto (YEI):

Euroopan sosiaalirahaston ja Nuorisorahaston määrärahasta yli 70 % sijoitetaan heikommassa työmarkkina-asemassa olevien saamiseksi työmarkkinoille. Kaikkein merkittävimmät työkalut tämän saavuttamiseksi ovat yksilölliset työelämäpolut, (uudelleen)koulutus ja henkilökohtainen valmennus.

(European Commission, Summary of the Partnership Agreement for Sweden, 2014–2020)

EU:n tavoite oli, että 75 % 20–65-vuotiaista olisi työelämässä. Ruotsin työllisyysastetavoite samalle ikäryhmälle oli jopa paljon yli 80 % (Parnertskapsöverenskommelsen, 2014, s. 7), mihin varsinkin pitkäaikaistyöttömien ja naisten osuuden lisääminen työmarkkinoilla vaikuttaisi suotuisasti. Vuonna 2014 naisten työllisyysaste oli 77 % ja ulkomailla syntyneiden työllisyysaste huomattavan pieni. 58,2 %.

Alankomaissa työllisyyttä haluttiin parantaa muun muassa kaukana työmarkkinoista olevien vankilasta vapautuneiden, nuorisorikollisten ja mielenterveysongelmista kärsivien rikollisten ja vammaisten keskuudessa. (Partnerschapsovereenkomst, 2014, s. 54) Alankomaiden sosiaalipoliittinen suunta on saada kaikki mukaan työmarkkinoille oman kunnan mukaan. Toimenpiteiden tavoite oli purkaa esteitä, joita edellä mainitut ryhmät kohtaavat pyrkiessään työmarkkinoille tai mikä estää heitä sinne pääsemästä.

5.4 Osaamisen kehitys

Elämän mittainen oppiminen nousi Ruotsissa teemaksi, joka näkyy myös sille allokoitua rahaa tutkiessa (kuva 3). Tämä teema kosketti niin miehiä kuin naisia, mutta varsinkin työelämän ulkopuolella olevien osaamisen kehittäminen nousi teemaksi. Maassa halutaan vahvistaa koulutuksen ja työelämän vuorovaikutusta sekä lisätä opiskelijoiden työelämävalmiuksia erilaisin toimenpitein. Oppiminen ei kosketa vain nuoria vaan oppiminen haluttiin mahdollistaa kaikille ikäluokille.

Koulutusjärjestelmien ja työmarkkinoiden yhteen saattamisen parantaminen, koulutus- ja työurien siirtymävaiheiden helpottaminen ja ammatillisen koulutuksen ja valmennuksen vahvistaminen. Elinikäisen oppimisen mahdollistaminen kaikille ikäluokille, työvoiman tietojen, taitojen ja pätevyyden tason nosto, joustavien opintopolkujen edistäminen.

(European Commission, Summary of the Partnership Agreement for Sweden, 2014–2020)

Alankomaissa nostettiin esiin myös elämän mittainen oppiminen ”Actief en gezond ouder worden”. Tälle teemalle allokoitiin 20 % ESR-budjetista. Jotta kohe-
nevan talouden myötä aiheutuva työvoimapula saataisiin korjattua, Alankomaissa huomattiin, että on tärkeä saada mahdollisimman moni ikääntyväkin pysymään työmarkkinoilla pidempään. Se saavutettiin toimenpiteillä, jossa työ ja hyvinvointi yhdistyvät ikääntyvien kohdalla. Varsinkin naiset nousivat tärkeäksi kohderyhmäksi. (Partnerschapsovereenkomst, 2014, 54.)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön teoreettiset lähtökohdat näkyvät myös tutkimuksen tuloksissa. Opinnäytetyö perustuu Eurooppa 2020 -strategian aineistoihin, joissa työttömyyden ehkäisy ja työllisyyden lisääminen oli yksi iso strateginen päämäärä, jolla sosiaalista osallisuutta Ruotsissa ja Alankomaissa pyrittiin eri kohderyhmäpainotuksin lisäämään. Työttömyys laskikin EU:ssa vuosina 2013–2020 (Euroopan parlamentti, Pääaiheet, Painopisteet, Sosiaalinen osallisuus, Työttömyyden vähentäminen: mitä EU tekee) ja seuraava tutkielman aihe voisikin olla analyysi siitä, saatiinko työllisyyttä lisättyä kyseisissä maissa valittujen tavoitteiden mukaisesti. Myös sosiaalisen osallisuuden kokemuksen mahdollista lisääntymistä olisi kiinnostava mitata ja tutkia.

Opinnäytetyön aineistoissa työllisyys ja sosiaalinen osallisuus kulkevat käsi kädessä. Alankomaissa sosiaalinen osallisuus on laajempi käsite, jonka alle teemaksi nousevat erilaiset työllisyystoimet, joiden kautta sosiaalinen osallisuus lisääntyy. Ruotsissa taas toisaalta sosiaalisen osallisuuden lisäämistä lähestytään ensisijaisesti työllisyystoimien ja koulutuksen teeman kautta, ja sosiaalisen osallisuuden lisääminen on erillisenä teema näiden kahden jälkeen. Kuten tämän työn teoreettisessa viitekehyksessä kuvailuissa sosiaalipoliittisissa malleissa nähtiin, Alankomaissa on vahva poliittinen tahtotila siihen, että kaikille tulisi taata mahdollisuus mennä töihin omien voimavarojen ja kykyjensä mukaan. Tämä ei tarkoita kaikilla samanlaista uraa ansiotyössä vaan monimuotoisia vaihtoehtoja toimia ja kokea osallisuutta. Suomessa tämä ajatus on melko lailla lapsenkengissä, ja Suomen työmarkkinat ovat melko syrjivät luonteeltaan. Monilla toimilla pyritään samaan kaikki työmarkkinoille, vaikka välttämättä se ei ole kaikilla mahdollista ikinä. Silti heidän osallisuuttaan yhteiskunnan tasa-arvoisina jäseninä tulisi edistää toimenpiteillä.

Alankomaissa nähdään, että on parasta sosiaaliturvaa, kun ihminen voi vaikuttaa omaan toimeentuloonsa, hänen kokemuksensa osallisuudesta paranee. Ansiotyö estää myös köyhyyttä verrattuna siihen, että eläisi sosiaaliturvan varassa. Säännölliset tulot tuovat arkeen varmuutta ja tekevät ennakoimisesta helpompaa.

Teoreettisessa viitekehyksessä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tuoreessa tutkimuksessa osoitettiin, että köyhyyttä kokeneilla on matala osallisuuden kokemus.

Tämän työn teoreettisessa viitekehyksessä Kuviossa 1 havainnollistetaan mielestäni sosiaalista osallisuutta hyvin konkreettisesti, mitä tukevat myös aineistoista löydetyt teemat ja toimenpiteet, joilla sosiaalista osallisuutta pyrittiin Eurooppa 2020 -strategiassa parantamaan. Sosiaalipoliittisilla lailla ja säädöksillä pyritään takaamaan yksilön ihmisarvoinen elämä, mahdollisuudet ja voimavarat, ja se, että yksilö pääsisi kehittämään taitojaan ja kykyjään.

Aineiston tutkimuksessa selvisi, että käytännössä näillä toimilla halutaan taata varsinkin työmarkkinoille pääsy ja työmarkkinoilla pitäminen. Tätä turvattiin panostamalla koulutukseen ja osaamisen kehittämiseen. Huomioimalla erityisryhmien tarpeet esimerkiksi koulutuksen ja työhön ohjaamisen suhteen, ja räätälöimällä palveluita eri ryhmien tarpeiden mukaisesti, haluttiin taata, että mahdollisimman moni saadaan mukaan työmarkkinoille.

Tutkitusta aineistosta nousi vastauksia esitettyihin tutkimuskysymyksiin, kuten siihen, mitä osallisuus on ilmiönä ja millä toimin köyhyyttä ehkäistään. Eurooppa 2020 -strategian maakohtaisissa kumppanuussopimuksissa erilaisilla käytännön toimilla parantamaan osallisuutta ja ehkäistään köyhyyttä ja syrjäytymistä kuntatasolla ihmisten arjessa.

Opinnäytetyöni tavoitteissa esitin tutkimuskysymyksiä, kuten mitä osallisuudesta puhutaan Alankomaiden ja Ruotsin sosiaalipoliittisessa keskustelussa, ja miten osallisuuskeskustelu eroaa tutkittavien maiden välillä ja mitä painotuksia sosiaalisen osallisuuden edistämiseksi käytännössä on, ja miksi painotukset ja ymmärrys siitä, millä toimenpiteillä osallisuus lisääntyy, ovat erilaisia? Alankomaissa osallisuuden lähteenä pidetään hyvin vahvasti työtä ja osallistumista työelämään on pidetty hyveinä, joilla yksilö luo omaa onneaan. Ruotsissa sen sijaan ollut vahva solidaarisuuden ajatus, ja maassa on jaettu sosiaaliturvaetuuksia runsaalla kädellä. Nyt kuitenkin sielläkin on tehty toimia varsinkin

nuorisotyöttömyyden ehkäisemiseksi ja myös työurien edistämiseksi jo työelämässä olevien osalta.

Viimeisenä kysymyksenä oli, mitkä (syrjäytymisvaarassa) olevat ryhmät nousevat esiin, kun taloudellisia panostuksia jaetaan? Yleisesti voisi sanoa, että ilman koulutusta olevat, ikääntyvät ja työmarkkinoista kaukana olevat, niin miehet kuin naisetkin. Nuorten työllisyystoimet ja syrjäytymisen ehkäisy nousivat Ruotsin aineistossa erityistarkasteluun, Alankomaissa vielä pienempi alaryhmä kuten nuorisorikolliset. Alankomaissa nostettiin esiin vankilasta vapautuneet, nuorisorikolliset ja mielenterveysongelmista kärsivät rikolliset. Kuten tästä esimerkistä näkyy, Alankomaissa toimenpiteitä osoitettiin hyvin erityisille ihmisryhmille, kun taas Ruotsissa esimerkiksi nuoria käsiteltiin yhtenä isona ryhmänä, jos ei nostettu erityisryhmiä, kuten nuorisorikolliset, esiin.

Osaamisen kehittämisen teema liittyy myös työllisyyteen siinä mielessä, että väestön ikääntyessä Euroopassa on pula eri alojen ammattilaisista. Puhutaankin elinikäisestä oppimisesta, mikä nousi Ruotsin aineistosta juuri näillä sanoilla esiin. Jotta pysyy työmarkkinoilla, on oltava valmis kehittymään työelämän mukana. Kuntien on tuettava tätä kehitystä ja järjestettävä kansalaisille kouluttautumismahdollisuuksia. Tällä myös pidennetään työuria.

Alankomaissa työmarkkinoille takaisin saamisen teeman kohdalla nousee esiin opiskelijat, joilta puuttuu ammatillinen pätevyys. Mielestäni tässä tausta-ajatuksena on niin ikään kouluttautumisen merkitys. Kuntien on taattava, että opinnot kesken jättänyt saa ne viimeistellä ja näin pääsee työmarkkinoille. Myös työelämä kehittyy mm. digitalisaation myötä, työtavat muuttuvat, ja työelämässä vaadittavat tietotaidot vanhenevat, ellei niitä jatkuvasti päivitetä.

Työllisyyden parantaminen on laaja teema. Ruotsissa toimenpiteiden kohderyhminä nousevat NEET-nuoret (Not in Education, Employment, or Training), työttömät miehet ja naiset, työmarkkinoiden tavoittamattomissa olevat, pitkäaikaisesti työttömät ja juuri maahan saapumineet maahanmuuttajat. Alankomaissa nostetaan kaukana työmarkkinoista olevat ja ikääntyvät naiset

Alankomaiden Osallisuuslaki ja siihen liitetty 'jobs agreement' myös painottaa työn tärkeyttä osallisuuden mahdollistajana. Lailla pyritään varmistamaan, että mahdollisimman moni, myös (ammatillisesti) vammainen, löytää työtä. (Gov.nl, Regulation, Participation ac.t). Laki vaatisi varmasti oman analyysinsa, kuinka se on edesauttanut Alankomaiden sosiaalisen osallisuuden ja tasa-arvoisen yhteiskunnan rakentumista.

Johtopäätöksenä peilaten tämän työn teoreettisen taustaan ja esimerkiksi siinä mainittuun Uuteen hallintomalliin (NGP) voisi todeta, että se, että osallisuus on otettu vahvasti käsitteenä hyvinvointia lisäävään strategiaan ja tehtäviin taloudellisiin panostuksiin, on osoitus siitä, kansalaisen nähdään yhteisön aktiivisena jäsenenä, joka kehittää, toteuttaa ja arvioi yhteisöään, eli edistää näin osallisuutta. Työmarkkinoille pääsyn ja pysymisen varmistaminen on tässä ensisijainen keino, jolla köyhyyttä ja siitä johtuvaa matalaa osallisuuden kokemusta ehkäistään. Myös työmarkkinoiden monimuotoisuuden lisääminen on tärkeää, että jokainen pääsee sinne omien kykyjensä mukaan. Kansalaisen odotetaan toimivan aktiivisesti, eikä enää oleteta pelkän tulonjako- ja sosiaalipolitiikan luovan tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

7 POHDINTA

Opinnäytetyöni tuloksissa näkyy vahva keskittyminen työmarkkinoihin sosiaalista osallisuutta lisäävänä toimenpiteenä. Mielestäni tärkeää on huomata, että tässä työssä käsitellään Euroopan Unionin suosituksia, joilla on aina myös vahva talouden kohentumiseen johtava tavoite. Aineistossa nousee kuitenkin se, että huomioimalla erityisryhmien tarpeet esimerkiksi koulutuksen ja työhön ohjaamisen suhteen, ja räätälöimällä palveluita eri ryhmien tarpeiden mukaisesti, voidaan taata, että mahdollisimman moni saadaan mukaan työmarkkinoille omien kykujensä mukaan. Tässä on tämän opinnäytetyön työelämäkumppanille tärkeä viesti, jota he voivat viedä eteenpäin kuntapäätäjille. Tulevaisuudessa Suomesakin nähdään toivon mukaan enemmän sosiaalisia yrityksiä ja muita innovatiivisia tapoja antaa yhä useammalle mahdollisuus mielekkääseen tekemiseen. Työ yksinään ei lisää sosiaalista osallisuutta.

Suomessa osallisuuden puute tai yhteiskunnasta syrjäytyminen nähdään usein syrjäytymisenä varsinkin työmarkkinoilta. Tuntuu, että syrjäytynyt henkilö nähdään usein yhteiskunnan tukien varassa elävänä, ja julkisessa keskustelussa tukijärjestelmä nähdään kalliina veronmaksajille. Suomessa keskustelu on polarisoitunutta, eikä täällä ei ole käyty avointa keskustelua siitä, että kaikki kansalaiset eivät välttämättä ikinä ole työkykyisiä työkyvyn perusmääritelmän mukaan, eikä Suomessa ei ole juurikaan sosiaalisia yrityksiä ja toimintamallia esimerkiksi osatyökykyisten työllistämiseen. Työmarkkinat ovat luonteeltaan syrjivät. Syrjintää kokevat osatyökykyisten lisäksi myös varsinkin ikääntyvät henkilöt ja maahanmuuttajat. Samaan aikaan maassamme vallitsee valtava työvoimapula, jonka tilkitsemiseksi keskustellaan maahanmuuton lisäämisestä. Väestö ikääntyy, eikä uusia veronmaksajia synny tarvittavaan tahtiin. Toisaalta kotoutumistoimet eivät tunnu lisäävän maahanmuuttajien osallisuutta ja pääsyä työmarkkinoille tarvittavan nopeasti.

Mitä tulevaisuus tuo tullessaan? Aineistoja tutkiessani törmäsin paranneltuun Euroopan sosiaalirahasto plussaan (ESF+), joka keskittyy erityisesti torjumaan lapsiköyhyyttä ja keskittyy nuorten työllistämiseen Euroopassa. (Euroopan

komissio, Työllisyys, sosiaaliasiat ja osallisuus, Euroopan sosiaalirahasto, ESR-uutiset.) Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskeva toimintasuunnitelman yhtenä 20 pilarista on aktiivinen työllistymisen tukeminen. Siinä listataan, että vähintään 78 prosentilla 20–64-vuotiaista olisi oltava työpaikka vuoteen 2030 mennessä (Euroopan komissio, Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari, Kolme tavoitetta, joihin EU pyrkii vuoteen 2030 mennessä).

Sosionomeilla on osallisuustyössä ja syrjäytymisen ehkäisyssä paljon annettavaa. Kun Pohjoismainen työllisyysdenhoitomalli saapuu Suomeen ja otetaan käyttöön toukokuussa 2022 (TEM, Ajankohtaisia hankkeita, Pohjoismainen työvoimapaikallismalli), sosionomien osaamisella työllisyyspalveluille paljon annettavaa. Mallissa työllisyyden hoito siirtyy valtiolta kunnille, eli lähemmäs kansalaisen palveluita. Sosionomin kompetensseihin peilaten työllisyyspalveluissa on hyvä olla ratkaisukeskeisyyden ja dialogisuuden hallitsevia henkilöitä kohtaamassa asiakkaita. Sosionomi myös tuntee paikallisen palvelujärjestelmän, joka kuntatasolta hoidettavissa työllisyyspalveluissa on olennaista. Sosionomi osaa jäsentää hyvinvointiin ja kestävään kehitykseen liittyen paikallisia ja globaaleja haasteita ja niiden vaikutuksia. (Diak, osaamisvaatimukset: sosionomi (AMK).)

Nyt jos koskaan, uuden työllisyyden hoitomallin rantautuessa Suomeen on hyvä hetki viedä kunta- ja muille päättäjille viestiä sosiaalisesta osallisuudesta ja sen edistämisestä. Sokra-hanke on avainasemassa viestimässä ja herättämässä keskustelua erilaisista tarpeista, joita kansalaisilla on, ja siitä että kaikkia kansalaisia ei kannata pakottaa samaan malliin. Julkinen puhe voisikin kääntyä ajatukseksi, että ehkä tehokkainta olisi hyväksyä jokaisen oman työ- ja toimintakyvyn eroavaisuudet, puhua siitä avoimesti ja nähdä jokaisen arvo yhteiskunnan jäsenenä.

Kunnissa onkin erilaisia osallisuusteeman alla kulkevia hankkeita. Esimerkiksi Espoossa on osallisuusmalli, jossa kuvataan, miten asukasosallisuutta toteutetaan Espoossa. Espoon oppaassa kerrotaan, miten siellä voi osallistua, vaikuttaa ja mitä osallisuuden työkaluja siellä on käytössä, jotta asukkaiden osallisuus lisääntyy. (Espoo, Espoon osallisuusmalli. i.a.)

Yhtä kaikki, molemmissa maissa ja koko aineistossani nimenomaan työllisyys oli sosiaalisen osallisuuden, köyhyyden torjumisen ja syrjäytymisen ehkäisyssä avainroolissa. Käytännön työn, eli ne toimet, joilla osallisuutta käytännössä lisätään, tuotiin kuntatasolle, eli lähelle kansalaisten todellista elämää. Suomessakin ollaan tekemässä suurta sote-uudistusta hyvinvointialueineen, jossa sosiaali- ja terveyspalveluiden hoito siirtyy kunnalta hyvinvointialueille. Tässä herääkin kysymys, siirtyvätkö palvelut liian kauas kansalaisista vai edesauttaako muutos todella sitä, että kaikilla on yhtäläiset vaikutusmahdollisuudet esimerkiksi palveluihin pääsyn suhteen.

Keskustelua työllisyyden hoitoon liittyen käydään, kun jo työllisyyden kuntakokeiluissa osa työnhakijoista on siirtynyt kunnan työllisyyspalveluiden asiakkaiksi. Kiinnostavaa olisikin lukea väliraporttia, onko kokeilualueiden työllisyys parantunut tai ovatko työnhakijat päässeet paremmin kunnan tarjoamiin palveluihin, kuten koulutukseen, joiden toivotaan parantavan työmarkkinoille pääsyä. Toisaalta kokeilu on paikka testaila erilaisia toimintatapoja, ehkä myöskin ohjata asiakkaita laajemmin palveluihin, joista he oikeasti hyötyvät.

Mielestäni varsinkin Alankomaiden sosiaalipoliittisen mallin mukainen ajatus siitä, että kaikki täytyisi saada työmarkkinoille mukaan omien kykyjensä mukaisesti, on erittäin hyvä punainen lanka, kun kehitetään sosiaalista osallisuutta lisääviä toimia ja torjutaan syrjäytymistä. Tämä vaatii työmarkkinoiltakin ponnistuksia, jotta työelämää voidaan muokata sen mukaisesti, että esimerkiksi osatyökykyiset tai vammaiset pääsevät mukaan. Päättäjien on omissa prosesseissaan luotava kannustimia ja toimintaedellytyksiä, jotta kaikki ovat mukana kantamassa vastuuta siitä, että kaikki pääsevät mukaan.

Sosiaalisen osallisuuden edistämisessä sosiaaliset yritykset ovat oiva esimerkki käytännön toimista. Osallisuuden edistämisen työhön olisi hyvä luoda puitteet, joilla muutkin yritykset saadaan mukaan palkkaamaan henkilöitä, joiden työkyvyssä on rajoitteita. Myös työttömille tarjottavia palveluita olisi hyvä kehittää niin, että yksilön tarpeet tulisivat niissä huomioiduiksi eikä välttämättä kaikkien tavoite olisi sama, nimittäin työllistyminen. Toivottavasti työni luo pienen katsauksen Alankomaiden ja Ruotsin sosiaalipoliittikkaan ja kumppanuussopimuksissa

sovittuun toimiin, ja kannustaa siten yhteistyöorganisaatiota tutkimaan, olisiko aiheistoissani lisäpaneutumisen aiheita, joista voisi ammentaa suomalaiseen sosiaalisen osallistamisen edistämiseen ja köyhyyden torjuntaan.

7.1 Opinnäytetyön eettisyys

Olen tutustunut Arenen ammattikorkeakouluille antamiin opinnäytetöitä koskeviin eettisiin ohjeisiin ja suosituksiin. Keskityin hyvän tieteellisen käytännön toteuttamiseen opinnäytetyöprosessissa, huomioin tieteellisen käytännön vastuut ja eettisen ennakoarvioinnin lähtökohdat, tarpeellisuuden ja ennakoarvointimenettelyn (Arene 2020). Olen suunnitellut, toteuttanut ja raportoinut tutkimukseni tieteellisen tiedon edellyttämällä tavalla. Tässä työssä peilasin omia tutkimustuloksiani aiemmin tehtyihin tutkimuksiin ja niistä saatuun tietoon.

Eettisyys on hyvän tieteellisen toimintatavan mukaisesti sitä, että koko tutkimuksen ajan noudattaa eettisyyden periaatetta. Olen pyrkinyt olemaan huolellinen, tarkka ja esittää tulokset ja päätelmät läpinäkyvästi, niin että niihin voi kuka tahansa palata ja löytää samat tulokset itse.

7.2 Laadullisen tutkimuksen luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuus voidaan määritellä kolmen kysymyksen kautta, eli onko tutkimus luotettava, uskottava ja eettisesti pätevä. Laadullisen tutkimuksen uskottavuutta lisää Puusan & Juutin (2020, 167) mukaan se, että vaikka siinä olisi käsitelty hyvinkin abstrakteja ja suurelle osaa ihmisistä vieraita asioita, raportti kuvaa kyseistä ilmiötä niin, että lukijalle ei jää epäilystäkään, etteikö raportissa kuvattu ilmiö olisi tapahtunut ja että se on raportoitu asianmukaisesti. Luotettavuutta lisää se, että valitut lähteet, joihin teoriassa viitataan, ovat luotettavia ja sosiaalialalla tunnettuja ja niihin viitataan asianmukaisesti.

Tähän työhön valittu menetelmä kuvaileva kirjallisuuskatsaus ja analyysitapa sisällönanalyysi ja niiden tarkka raportointi varmistavat sen, että ne pystytään

siirtämään ja toistamaan toisessa tutkimuksessa. Puusan & Juutin (2020, 167, 179) mukaan tutkija tekee omia johtopäätöksiä aiempaan tutkimukseen nojaten. Tärkeää on koko tutkimuksen ajan pystyä argumentoimaan, miksi tutkija tekee kyseisiä tulkintoja ja päätelmiä, ja miksi ne ovat tärkeitä ja olennaisia. Tässä tutkimuksessa syntyneet johtopäätökset osallisuutta lisäävistä ja syrjäytymisen ehkäisyn toimista nojaavat aiempaan tutkimukseen.

LÄHTEET

- Aaltonen, S., Berg, P., & Ikäheimo, S. (2015). Nuoret luukulla - Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. *Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisuja 84*. Saatavilla <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuorelluukulla.pdf>
- Arene. (2020). Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Saatavilla 10.5.2021 <https://www.arene.fi/julkaisut/raportit/opinnaytetoiden-eettiset-suositukset/>
- Business.gov.nl. *Participation Act and jobs agreement*. Saatavilla 23.9.2021 [Participation Act and jobs agreement | Business.gov.nl](https://www.business.gov.nl/participation-act-and-jobs-agreement/)
- Diak. Opiskelu. Opiskelijan polku. Opintojen suorittaminen. Arviointi. *Osaamisvaatimukset*. Saatavilla 23.9.2021 <https://www.diak.fi/opiskelu/opiskelijan-polku/opintojen-suorittaminen/arviointi/osaamisvaatimukset-sosionomi/#cac4102f>
- Espoon kaupunki. *Espoon osallisuusmalli*. Saatavilla 27.1.2022. <https://www.es-poo.fi/fi/espoo-osallisuusmalli>
- Euroopan komissio. Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskeva toimintasuunnitelma. Saatavilla 23.9.2021 Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskeva toimintasuunnitelma (europa.eu)
- Euroopan komissio. Julkaisut. *Partnerschapsovereenkomst Nederland 2014-2020*. Saatavilla 9.1.2022 https://ec.europa.eu/info/publications/partnership-agreement-netherlands-2014-20_nl
- Euroopan Komissio. Julkaisut. *Partnerskapsavtal med Sverige - 2014-20*. Saatavilla 10.1.2022. https://ec.europa.eu/info/publications/partnership-agreement-sweden-2014-20_en
- European comission. European Structural & Investment Fund. Data. Programme: Explore data by Programme Saatavilla 23.9.2021 [Open Data Portal for the European Structural Investment Funds - European Commission | Data | European Structural and Investment Funds \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/info/publications/european-structural-and-investment-funds-data-programme_en)

- Gerwen, van M., (2018). *Alankomaiden sosiaaliturvamalli*. Saatavilla 25.11.2021 <https://vnk.fi/documents/10616/7295543/Alankomaiden+sosiaaliturvamalli>
- Isola, A-M., Kaartinen, H., Leeman, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S., & Keto-Tokoi, A. (2017). *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa*. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-917-0>
- Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., & Jääskeläinen, P. (2017). *Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon*. *Hoitotiede* 25(4), 291-301. Saatavilla [Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon/Narrative literature review: from a research question to structured knowledge - ProQuest \(diak.fi\)](https://www.proquest.com/healthcare/narrative-literature-review-from-a-research-question-to-structured-knowledge/diak-fi)
- Leeman, L., & Hämäläinen, R-M. (2016). Asiakassosialisuus, sosiaalinen osallisuus ja matalan kynnyksen palvelut. Pohdintaa käsitteiden sisällöstä. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (2016)5. Saatavilla 11.5.2021 [YP1605 Leemann&Hamalainen.pdf \(julkari.fi\)](https://www.julkari.fi/handle/10024/11605)
- Leeman, L., Martelin T., Koskinen S., Härkänen, T., & Isola, A-M. (2021). *Development and Psychometric Evaluation of the Experiences of Social Inclusion Scale*. *Journal of Human Development and Capabilities*. Saatavilla 6.1.2022 [Full article: Development and Psychometric Evaluation of the Experiences of Social Inclusion Scale \(tandfonline.com\)](https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15227466.2022.2081111)
- Leemann, L., Kuusio, H., & Hämäläinen, R.-M. (2015). *Sosiaalinen osallisuus*. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla [https://thl.fi/documents/966696/3775621/Tietopaketti Sosiaalinen Osallisuus.pdf/4bc56a65-8eb2-41c3-87b8-0cd963a2c600](https://thl.fi/documents/966696/3775621/Tietopaketti_Sosiaalinen_Osallisuus.pdf/4bc56a65-8eb2-41c3-87b8-0cd963a2c600)
- Pohjoismainen yhteistyö. *Sosiaalipolitiikka ja hyvinvointi*. Saatavilla 29.11.2021 <https://www.norden.org/fi/information/sosiaalipolitiikka-ja-hyvinvointi>
- Puusa, A., & Juuti, P. (2020). Laadullisen tutkimuksen olemus. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus Oy.

- Rakennerahasto.fi. Tietoa rakennerahastoista. *Kumppanuussopimus*. Saatavilla 23.9.2014 [Kumppanuussopimus - Rakennerahasto \(rakennerahasto.fi\)](https://www.rakennerahasto.fi/)
- Regeringskansliet. *Sveriges nationella reformprogram 2020. Europa 2020 – EU:s strategi för smart och hållbar tillväxt för alla*. Saatavilla 25.1.2022 https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/yttrande/europa-2020--en-strategi-for-smart-och-hallbar_GX05CU2y
- Rijksoverheid. *Naar een inclusieve samenleving*. In ons land, niemand aan de kant Brede maatschappelijke heroverweging. Saatavilla 9.1.2022 <https://www.rijksfinancien.nl/bmh/bmh-6-inclusieve-samenleving.pdf>
- Ristolainen, H., Varjonen, S., & Vuori, J. (2013). *Mitä tiedämme politiikkatoimien vaikuttavuudesta lasten ja nuorten syrjäytymisen sekä hyvinvointierojen vähentämisessä?* Poliittikkatoimien vaikuttavuuden tieto- ja arviointikatsaus. Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 2/2013. Helsinki: SOTERKO & Valtioneuvoston kanslia.
- Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteen sovelluksiin*. Vaasan yliopiston julkaisu. Saatavilla https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf
- Schneider, T. (2019). *Uusi julkinen hallinta, yhteistyö ja osallisuus sosiaali- ja terveyspalvelujen hankinnassa*. Tapaustutkimus innovatiivisesta huumehoidon hankinnasta. Raportti 14/2019. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Saatavilla 22.9.2021 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138832/THL%20Raportti_14-2019_Uusi%20julkinen%20hallinta_web_sa.pdf?sequence=4
- Sosiaali- ja työmarkkinapolitiikka Ruotsissa. Tutkimuksen pääosasto. Työasiakirja. *Sosiaaliasiain sarja W 13A*, Tiivistelmä. Saatavilla 29.11.2021 https://www.europarl.europa.eu/workingpapers/soci/w13/summary_fi.htm?textMode=on
- STM. Ministeriö. Kansanväliset asiat. Euroopan unioni. Saatavilla 11.9.2021 <https://stm.fi/ministerio/kansainvaliset-asiat/euroopan-unioni>
- TEM. Ajankohtaisia hankkeita. *Pohjoismainen työvoimapalvelumalli*. Saatavilla 23.9.2021 <https://tem.fi/pohjoismainen-tyovoimapalvelumalli>

- TEM. Rakennerahastot. Kestävää kasvua ja työtä 2014–2024-ohjelma. Saatavilla 4.9.2021 317d9a54-c3f2-4a6c-8005-4c5bc565fa88 (rakennerahastot.fi)
- THL. Ajankohtaista. Tiedotteet ja uutiset. Tiedote. *Köyhyyttä kokeneilla usein matala osallisuuden kokemus – THL:n osallisuusindikaattori auttaa vähentämään syrjäytymistä*. Saatavilla 6.1.2022 [Köyhyyttä kokeneilla usein matala osallisuuden kokemus – THL:n osallisuusindikaattori auttaa vähentämään syrjäytymistä - Tiedote - THL](#)
- THL. Tutkimus ja kehittäminen. Tutkimukset ja hankkeet. *Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra)*. Saatavilla 9.5.2021 <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sokra>
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tuurnas, S., Kurkela, K., & Rannisto, P-H. (toim.). (2016). *Osallisuuden monet kasvot*. Tampereen yliopisto. Saatavilla 22.9.2021 https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/100331/osallisuuden_monet_kasvot.pdf?sequence=1&isAllowed=y